

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף עח

ת"ר, הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת, בין אם הכוהו בבת אחת ובין אם הכוהו בזה אחר זה, פטורין. זו דעת חכמים.

רבי יהודה בן בתירא אומר, אם הכוהו בזה אחר זה, זה שהכהו אחרון חייב, מפני שהוא קירב את מיתתו.

אמר ר' יוחנן: חכמים ורבי יהודה בן בתירא דרשו את הפסוק **"וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת"**, חכמים סוברים שהוא חייב רק אם הרג את כל הנפש, וכיון שהראשונים סייעו בהריגתו הרי שהאחרון לא הכה את כל הנפש ולכן פטור, ורבי יהודה בן בתירא סובר ש"כל נפש" הכוונה אפילו מקצת הנפש, ולכן למרות שהראשונים כבר הכוהו ועשו אותו גוסס, האחרון חייב כיון שהוא הכה את מקצת הנפש שנשארה בו.

אמר רבא: חכמים ורבי יהודה בן בתירא מודים שההורג אדם שהוא 'טריפה' (= כגון שניקב הוושט או קרום המוח שלו) שהוא פטור, כיון ש'טריפה' סופו למות והוא נחשב כאדם הרוג. וכן כולם מודים בהורג אדם שהוא גוסס בידי שמים (= שהוא חולה ועומד למות) שהוא חייב, לפי שלא נעשה בו שום מעשה בגופו לפני כן, והרי זה כהורג אדם חי. [כלומר 'טריפה' הוא אדם שנפצע בגופו באופן שהוא ימות בוודאי, ו'גוסס' הוא אדם שלא נפצע אלא חולה ועומד למות].

לא נחלקו אלא בגוסס בידי אדם: וכל מחלוקתם היא בהורג גוסס בידי אדם, כגון שהכוהו בני אדם והוא גוסס מחמת המכות אבל לא עשו בו סימני טריפה, ואח"כ בא מישוהו והרגו, חכמים מדמים זאת להורג טריפה ולכן פטור, ורבי יהודה בן בתירא מדמה זאת להורג גוסס בידי שמים ולכן חייב.

שאלה: **מאן דמדמי ליה לטריפה (= חכמים) מאי טעמא לא מדמי ליה לגוסס בידי שמים?** תשובה: גוסס בידי שמים לא איתעביד ביה מעשה, האי איתעביד ביה

מעשה: גוסס בידי שמים לא נעשה בו מעשה אלא הוא חולה ועומד למות, אבל זה שהכוהן נעשה בו מעשה, שמחמת המכות נעשה גוסס.

שאלה: ומאן דמדמי ליה לגוסס בידי שמים (= רבי יהודה בן בתירא) **מ"ט לא מדמי ליה לטריפה? תשובה:** טריפה מחתכי סימנים, הא לא מחתכי סימנים: ל"טריפה" נחתכו הוושט או הקנה שהם סימני חיות, ולכן הוא נחשב כהרוג שהרי הוא לא יחיה בוודאות, אבל זה שהכוהן נעשה גוסס לא נחתכו לו סימני חיות, ויתכן שיחיה, ולכן חייב.

תני תנא קמיה דרב ששת: חכם אחד שנה ברייתא לפני רב ששת - נאמר בתורה **"וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוֹמָת"**, פסוק זה בא לרבות את המכה את חברו במכה שאין בה כדי להמית, ואח"כ בא מישהו אחר והיכה אותו והמיתו, שהשני חייב, כיון ש"כל נפש" משמעותו שחייב אפילו על משהו מהנפש.

הקשה לו רב ששת: אין בו כדי להמית? פשיטא! אם הראשון הכהו במכה שאין בה כדי להמית פשוט שהשני חייב, ומה החידוש בזה?

תירוצ: אלא כך צריך לגרוס בברייתא - אם הראשון הכהו **ויש בו כדי להמית**, ואח"כ בא מישהו אחר והמיתו **שהוא** (= השני) **חייב**, והברייתא סוברת כרבי יהודה בן בתירא שההורג את הגוסס בידי אדם חייב.

*

אמר רבא, ההורג את הטריפה פטור. וטריפה שהרג בפני ב"ד חייב, שלא בפני ב"ד פטור וכו': טריפה שהרג בפני בית דין, בית דין מצווים להורגו, שהרי הם ראו בעצמם שהוא רוצח ולא צריך עדים, ונאמר **"וּבְעֶרְתָּ הָרָע מִקֶּרְבְּךָ"**. אבל אם טריפה הרג שלא בפני בית דין, ואתה רוצה לחייבו על פי עדים, הרי הוא פטור, כיון שזו עדות שאתה לא יכול להזימה, שהרי אם העדים הוזמו אי אפשר להרוג אותם כיון שהם רצו להרוג אדם שהוא נחשב כבר להרוג, ועדות שאי אפשר להזימה אינה נחשבת לעדות.

ואמר רבא, הרובע את הטריפה חייב: מי שרבע אדם שהוא טריפה חייב, לפי שהרובע נהנה.

טריפה שרבע בפני ב"ד חייב, שלא בפני ב"ד פטור: טריפה שרבע מישהו אחר בפני בית דין חייב, שהרי הם ראו בעצמם שהוא רבע ולא צריך עדים, ונאמר

"וּבְעֵרְתָּ הָרֶעַ מִקֶּרְבְּךָ". אבל אם רבע שלא בפני בית דין, ואתה רוצה לחייבו על פי עדים, פטור, כיון שזו עדות שאתה לא יכול להזימה.

קושיא: הא תו למה לי? היינו הך! מדוע רבא השמיע לנו את שני המקרים, והרי זהו אותו דין בשניהם?!

הרובע את הטריפה איצטריכא ליה: רבא בא לחדש לנו שהרובע את הטריפה חייב, שהיה מקום לחשוב שכיון שטריפה נחשב לאדם מת הרי זה כאילו רבע את המת ופטור, קמ"ל שהחייב הוא משום הנאה, והרי הרובע את הטריפה הנהגה ולכן חייב. [אבל הרובע את המת אין לו הנאה, כיון שעבר חמימותו ולחלחלותו והתקרר].

ואמר רבא, עדים שהעידו בטריפה והוזמו אין נהרגין, לפי שהם זממו להרוג אדם שהוא כבר הרוג.

עדי טריפה שהוזמו נהרגין: אבל עדים שהם בעצמם 'טריפה' והוזמו, נהרגים, לפי שנאמר "וּבְעֵרְתָּ הָרֶעַ מִקֶּרְבְּךָ".

רב אשי אמר, אפילו עדי טריפה שהוזמו אין נהרגין, לפי שאין בזוממי זוממין: עדים ראשונים 'טריפה' מעידים על מישהו שהוא חייב מיתה < באים עדים שניים ומזימים אותם, וכעת צריך לכאורה להרוג את העדים הראשונים מדין "וְעֵשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו". > באים עדים שלישיים ומזימים את העדים השניים, וכעת צריך לכאורה להרוג את העדים השניים מדין "וְעֵשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֶחָיו". אומר רב אשי שלא הורגים את העדים השניים כיון שהם רצו להרוג את העדים הראשונים שהם 'טריפה' וכבר הורגים, ולכן אפילו אם העדים השניים לא הוזמו לא הורגים את העדים הראשונים, כיון שזו עדות שאי אפשר להזימה, שהרי אי אפשר להזים ולהרוג את העדים השניים.

ואמר רבא שור שהוא בעצמו טריפה שהרג אדם חייב, ושור של אדם טריפה שהרג אדם פטור: כיון שנאמר לגבי שור שהרג אדם "הַשּׁוֹר יִסְקָל וְגַם בְּעֻלּוֹ יוּמָת", ומכאן אנו לומדים היקש שכמיתת הבעלים כך מיתת השור, ולכן כשאפשר לדון את בעל השור ולהמיתו (לא במקרה שלנו, אלא אילו הוא היה הורג אדם) אז הורגים את השור, אבל כשבכלל השור טריפה ואי אפשר להמיתו (אילו הוא הרג אדם) הרי שלא הורגים את השור.

רב אשי אמר: אפילו שור שהוא בעצמו טריפה שהרג פטור, כיון שאילו בעליו היה טריפה והרג היה פטור, לכן גם כשהשור טריפה והרג פטור, שהרי השור הוקש למיתת בעליו.

*

למדנו במשנה - שיסה בו את הכלב פטור, השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים פוטריין:

אמר רב אחא בר יעקב, כשתמצא לומר: כלומר כשתרד לסוף טעמם של רבי יהודה וחכמים, תמצא שלדעת רבי יהודה הארס של הנחש נמצא בין שיניו, ולכן כשהוא השיך בחבירו את הנחש, דהיינו שאחז את הנחש בידו ונעץ את שיניו בבשר חבירו, הרי זה כמו שתקע סכין בבטנו, שהרי הוא אוחז את כלי המשחית בידו, ואין זה גרמא וחייב, ולכן זה שהשיך נידון בסייף כדין רוצח והנחש עצמו פטור כיון שלא עשה זאת בכוונה.

ולדעת חכמים הנחש מקיא את הארס מעצמו, וכשהוא נעץ את שיניו הנחש בבשר חבירו עדיין אין בזה כדי להמית, ולמרות שהוא יודע שבסופו של דבר הנחש יקיא את הארס לתוך בשר חבירו וימית אותו אבל הוא לא מת מכוון, אלא זה גרמא ופטור, ולכן הנחש עצמו נידון בסקילה כדין כל בעל חי שהמית, וזה שהשיך פטור.

משנה: המכה את חבירו בין באבן בין באגרופ ואמזוהו למיתה: בתחילה בית דין אמדו את הפצוע שהוא הולך למות, אבל לאחר מכן המצב שלו נעשה קל יותר, ושוב בדקו אותו בית דין ואמדו אותו לחיים. ולאחר מכן הכביד המצב שלו והוא מת. לדעת רבנן למכה יש דין רוצח והוא חייב מיתה. לדעת רבי נחמיה המכה פטור כי יש כאן 'רגלים לדבר' שהוא מת מסיבה אחרת ולא מהמכות, שהרי המצב שלו באמצע היה קל יותר.

גמרא: תנו רבנן את זו דרש רבי נחמיה וכו': מדוע צריך לכתוב שאם הפצוע יקום ויתהלך "על משענתו" כלומר על בוריו, והיינו שהוא יתרפא לגמרי והולך בכוחות עצמו, אז "ונקה המכה" כלומר שהאיש שהיכה אותו נקי מעונש מוות. וכי האם תעלה על דעתך שכאשר הפצוע בריא והולך בשוק החובל נהרג?

אלא זה שאמזוהו וכו': אלא הפסוק בא ללמד על פצוע שבתחילה אמדו אותו למיתה, ולאחר מכן הוקל מצבו והוא קם והתהלך בחוץ ואמדו אותו לחיים, ולאחר מכן הכביד מצבו והוא מת, שהמכה פטור.

ורבנן האי ונקה המכה מאי דרשי ביה? מלמד שחובשין אותו: ולדעת רבנן הסוברים שהמכה כן חייב בכזה מקרה, והם לא לומדים מ"וניקה המכה" כמו רבי נחמיה. אם כן חוזרת השאלה מדוע צריך לכתוב שאם הפצוע הבריא אז "וניקה המכה", הרי זה פשיטא!

והתשובה - כאשר אומדים את הפצוע למיתה, חובשים את החובל במעצר עד שיתברר מה יקרה לפצוע. וכאשר הוא מבריא מוציאים אותו מהמעצר. ואת זה לומדים מ"וניקה המכה", כלומר אם יקום הפצוע והתהלך בחוץ אז "וניקה המכה" מהמעצר לחופשי.

ורבי נחמיה חבישה מנא ליה? מהיכן הוא לומד שחובשים את החובל במעצר עד שיתברר מה יקרה עם הפצוע? והתשובה - הוא לומד זאת מ'מקושש'. היה איש שקושש עצים בשבת במדבר, ולא ידעו מה לעשות איתו, וחבשו אותו במעצר עד שיתפרש מהקב"ה מה דינו.

קושיא: ורבנן נמי לילפי ממקושש: ומדוע הם צריכים ללמוד מ"וניקה המכה"? תירוץ: **מקושש בר קטלא הוא וכו':** אי אפשר ללמוד ממקושש. כי שם משה רבינו ידע שהוא חייב מיתה משום שהוא חילל שבת (והם כבר נצטוו על חילול שבת), רק שהוא לא ידע איזו סוג מיתה לתת לו, ולכן חבשו אותו במעצר. מה שאין כאן שהחובל בחבירו בכלל לא ידוע לנו האם הוא חייב מיתה או לא, כי יתכן והפצוע יבריא. ואם כן מניין לנו שצריך לחבש אותו במעצר בינתיים?

ורבי נחמיה - ילפי ממגדף דלא הוה ידע אי בר קטלא הוא וחבשוהו: ורבי נחמיה באמת לא לומד חבישה בחובל ממקושש, כי יש על כך פירכא כנ"ל. אלא הוא לומד זאת מ'מגדף'. היה איש שקילל את ה' במדבר והניחו אותו במעצר עד שיתפרש להם מהקב"ה מה לעשות איתו. ושם לא ידעו האם הוא חייב מיתה או לא (כי הם עדיין לא נצטוו על כך), ובכל אופן חבשו אותו. וכך גם כאן עלינו לחבש את החובל כשאנו לא יודעים אם הוא חייב מיתה או לא.

ורבנן - מגדף הוראת שעה היתה: רבנן שלא לומדים ממגדף, סוברים ששם היתה זו 'הוראת שעה'. כלומר היה זה מקרה מיוחד, ואין ללמוד משם. והיינו משום שבאמת לא היתה להם סיבה כלל לחבש אותו, משום שהם לא נצטוו קודם לכן שהמקלל חייב מיתה, אלא משה רבינו נתן את ההוראה הזו מעצמו.

כדתניא יודע היה משה רבינו וכו': בברייתא מבואר שיש חילוק בין מקושש למגדף כנ"ל. שמקושש ידעו שהוא חייב מיתה רק לא ידעו איזו מיתה, ואילו מגדף לא ידעו כלל האם הוא חייב מיתה.

בשלמא לרבי נחמיה: נאמר "וכי יריבין אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב : אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא". הפסוק מלמד אותנו שהחובל בחבירו צריך לשלם לו 'שבת' (= הפסד ימי עבודה) ו'רפוי' (= הוצאות רפואיות). אך יש כאן שני לימודים מיותרים א. "ולא ימות". ב. "אם יקום והתהלך בחוץ" וכו'. הלימודים הללו מלמדים על אומדנא שב"ד עושים לפצוע שהוא לא ימות ואז החובל פטור ממיתה.

לדעת רבי נחמיה מובן מדוע צריך שתי אומדנות. א. "ולא ימות" ללמד על מקרה שאמדו אותו שימות, ולבסוף הוא התרפא וחי, שהחובל פטור. (ואנו לא אומרים שמכיון שהוא יצא מבית דין חייב בתחילה, נהרג אותו למרות שלבסוף הפצוע הבריא כי הקב"ה ריחם על הפצוע והבריא אותו בנס). ב. "אם יקום והתהלך" וכו' ללמד על מקרה שאמדו אותו למיתה ולאחר מכן הוקל מצבו והוא קם והתהלך בחוץ ואמדו אותו לחיים, ולאחר מכן הוכבד מצבו והוא מת, ש"וניקה המכה" החובל פטור.

אבל לדעת רבנן אמנם האומדנא הראשונה נצרכת, אבל מדוע צריך את האומדנא השניה (הרי לדעתם אדרבא בכזה מקרה החובל חייב)?

תירוץ: **חד אמדוהו למיתה וחיה וחד אמדוהו לחיים ומת:** אחד ללמד על מקרה שאמדוהו למיתה ולבסוף הוא חי (ואת זה הם לומדים מסוף הפסוק. שאם אמדו אותו למיתה ואחר כך "אם יקום והתהלך בחוץ וניכה המכה" הוא פטור). והשני ללמד על מקרה שאמדו אותו לחיים ולבסוף הוא מת, שמכיון שאמדו אותו בתחילה לחיים החובל פטור (ואת זה לומדים מתחילת הפסוק. אם אמדו אותו ש"ולא ימות" ואחר כך הוא מת, הוא פטור).

ורבי נחמיה - אמדוהו לחיים ומת וכו': מהיכן רבי נחמיה ילמד שאם אמדו אותו לחיים ומת החובל פטור? והתשובה - שלא צריך פסוק על זה. כי יש דין שאם הנאשם יצא זכאי מבית דין לא מחזירים את הדין. ולכן מכיון שהחובל יצא מבית דין זכאי כשאמדו את הפצוע בתחילה לחיים, לא מחזירים את הדין.

תנו רבנן המכה את חברו ואמזוהו למיתה וחיה פטרינ אותו: ממיתה, כי בסוף הוא חי. אבל הוא צריך לשלם נזק צער ריפוי וכו'.

אמזוהו למיתה והקל ממה שהיה, אומדין אותו אומד שני לממון: בגלל שהוקל מצבו עושים אומד חדש כמה עולה לו הריפוי וכמה ימי עבודה הוא מפסיד, והחובל משלם לו.

ואם לאחר כן הכביד ומת: ואם לאחר מכן הכביד חוליו והוא מת. לדעת רבי נחמיה הולכים אחר אומד האמצעי. כלומר הוא פטור ממיתה, ועליו רק לשלם את מה שאמדו אותו באומד השני. אבל לדעת חכמים הולכים אחרי המצב העכשוי, ומכיון שהכביד חוליו, אין שום משמעות לאומד השני שאמדו את הפצוע לקבל ממון, אלא חוזרים לאומד הראשון שאז אמדו אותו למיתה, ולכן החובל חייב מיתה.

תניא איך - אמזוהו למיתה אומדין אותו לחיים: אם לאחר שאמדו אותו למיתה הוקל מצבו, אומדים אותו שוב לחיים והחובל פטור.

לחיים אין אומדין אותו למיתה: אבל אם בתחילה אמדו אותו לחיים ואחר כך הוכבד חוליו, לא אומדים אותו שוב למיתה, אלא החובל פטור. מכיון שהוא כבר יצא זכאי באומד הראשון.

אמזוהו למיתה והקל ממה שהיה אומדין אותו אומד שני לממון, ואם לאחר כן הכביד וכו': גם אם לאחר מכן הכביד חוליו ומת, לא הורגים אותו, אלא הוא משלם את הצער והריפוי וכו' שעבר הפצוע שמת, ליורשיו.

מאימתי משלם? משעה שהכה: כשהוקל מצבו ואומדים אותו לקבל ממון, אומדים את ההוצאות והנזקים של כל התקופה מהזמן שהחובל היכה אותו, ולא אומרים שמכיון שאמדו אותו באמצע הוא ישלם רק מזמן שאמדו אותו.

וסתמא כרכי נחמיה: והבריתא הזו השנייה שכתובה בסתם, הולכת כדעת רבי נחמיה.